

Oorlog ten strijde!

De Meesterwerken

ik♥je

Ten strijde!!!

In de 17de eeuw was er strijd tussen de Hollanders en de Spanjaarden in de 80-jarige oorlog. Nederland wilde graag een onafhankelijke Republiek zijn. Ook tegen Engeland werd later op zee gevochten om de macht.

Zowel Hollanders, Spanjaarden als Engelsen wilden heer en meester zijn over vaarwegen en steden. Zoals altijd bij oorlog ging het vooral om wie de sterkste en de slimste was. Daarvoor had men schepen, strategieën en wapens.

01

Kanon

Zaal 1 is de introductie op de 17de eeuw. In deze 'Gouden Eeuw' werd Nederland de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden.

01 In het midden van de zaal staat een kanon. Vergelijk het kanon met het moderne kanon op deze foto.

? Noem twee overeenkomsten en twee verschillen.

Overeenkomsten

Vershillen

1 .....

1 .....

2 .....

2 .....

02 Vind je dat dit wapen veel veranderd is in drie eeuwen?

? Kies uit en maak af:

Ja, want .....

Nee, want .....

03 Bekijk de vitrines met wapens en het harnas. Wat had je nodig als je ging vechten?

? *Teken de vijf behoeften op deze soldaat*

04 Schat hoe zwaar de totale uitrusting zal zijn geweest.

? *Kies uit*

- 30 kilo   70 kilo   100 kilo

05 Hoe zal een gevecht in deze uitrusting er uit hebben gezien?

Maak af:

Ik denk dat de soldaten .....

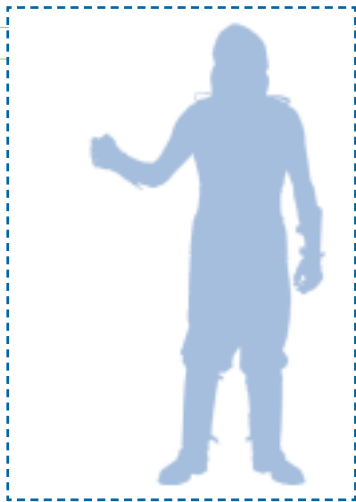
.....

06 Ga met je rug naar de voorkant van het kanon staan. Bekijk heel nauwkeurig:

- a het modelschip William Rex
- b de spiegel van de Royal Charles (rechts van de William Rex aan de wand), die achterop het schip zat

? *Noem twee onderdelen van het wapen van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden.*

1 ..... 2 .....

02

Beker van Michiel de Ruyter

Op zee werd met Engeland gevochten om de macht. In de tweede helft van de 17de eeuw werd meerdere keren oorlog gevoerd.

In 1667 behaalde Michiel de Ruyter een grote overwinning.

07 **Admiraal Michiel de Ruyter kreeg als dank voor zijn succes in de strijd geen geld, maar deze pronkbeker.**

? *Waarom zal hij erg blij geweest zijn met dit cadeau?*

Kies uit.

- deze beker drinkt heel lekker
- hij kan er altijd nog een plantje in zetten
- hij kan de beker omsmelten tot goud
- hij kan ermee opscheppen

08 Op deze gouden pronkbeker zie je de slag om de Engelse marinebasis Chatham. Dit was een verrassingsaanval van de Nederlanders. Bekijk de afbeelding op de pronkbeker goed. Wat is de volgorde van de gebeurtenissen?

? *De tekst staat op de goede volgorde. Verbind de juiste afbeelding met de tekst.*

De beschermende ketting in de zee wordt doormidden gevaren.

Zes schepen van de Engelsen worden in brand gestoken.

De marinebasis Chatham wordt in de brand gestoken.

Dus sportlieden, ook vroeger werd met een beker gepronkt! Alleen moest je er toen een oorlog voor winnen en niet een sportwedstrijd...

03

Zeeslag bij Terheide Willem van de Velde I

De maker van dit schilderij was een soort oorlogsverslaggever. Hij was bij de strijd aanwezig en legde het gevecht vast in een schets. Van die schetsen maakte hij thuis dit schilderij.

09 Bekijk de andere schilderijen in deze zaal. Wat is het verschil tussen de 'Zeeslag bij Livorno' en dit schilderij?

? Kies uit:

- dat er geen kleur is gebruikt
- dat het weer erg rustig is
- dat er veel meer schepen op staan

10 Aan welke drie dingen kun je zien dat het NIET hard waait?

? Maak af:

Dat kan ik zien aan

1

.....

2

.....

3

.....

11 Bekijk het schilderij 'De zeeslag bij Terheide' goed.

Zet de nummers in de foto.

- a Kijk naar de schepen links op de voorgrond.
Zet een 1 in het schip waar de tekenaar van het schilderij zit te schetsen.
- b Kijk naar de schepen die zinken.
Zet een 2 in de Engelse zinkende schepen.
Zet een 3 in de Hollandse zinkende schepen.

Welk land is aan de winnende hand?

-
- c Zet een 4 op de plek waar het gevecht op zijn hevigst is.
  - d Je kon vanaf de duinen de strijd tussen de schepen zien.
  - e Zet een 5 waar jij denkt dat de duinen zijn.

04

De lijken van De Witt

Jan de Baen

Na jaren van voorspoed was 1672 een rampjaar in de Republiek. Het leger was verzwakt en het land werd van alle kanten aangevallen. En zoals het altijd gaat bij paniek: er worden zondebokken aangewezen die de schuld krijgen van alle ellende.

12 Bekijk het schilderij goed. De gebroeders De Witt werden niet alleen vermoord maar ook gelynacht.

? *Welke lichaamsdelen 'missen' de broers?*

1

.....

2

.....

3

.....

13 Het is nacht en de lijken worden bijgelicht met een fakkel. Ze hangen al een paar dagen op deze manier. Waarom deden de mensen dat?

? *Kies uit:*

- om te kijken of de slachtoffers nog leven
- om vossen op een afstand te houden
- om het volk bang te maken

14 Er is een groot verschil in donker en licht in dit schilderij.

? Je ziet de maan niet. Hoe weet je dat hij toch schijnt?

? Kun je zien welk jaargetijde het is?

*? Het lijkt of de lijken licht geven.
Hoe komt dat?*

15 Er ligt ook een dood dier bij de mannen. Bedenk waarom dit dier hier ligt. Je mag alles verzinnen.

? Vul in en maak af:

Ik denk dat het diertje een _____ is en het
ligt daar om(dat) _____

Ook in gruwelijkheden zijn de mensen niet veranderd. Alleen maken we er nu persfoto's van die dagelijks in kranten verschijnen.

05

Boekenkist, wandelstok, beulszwaard

Van beroemdheden worden vaak eigendommen bewaard. Die spullen krijgen dan een bijna 'heilige' betekenis. Vaak zijn er verschillende van in omloop en weet men niet zeker welke de 'originele' is.

16 In deze kist is Hugo de Groot gevlucht. De bewakers dachten dat ze boeken vervoerden uit het kasteel, maar hun gevangene lag/zat in de kist.

? *Was Hugo de Groot lang van lijf, denk je?*

- Ja, hij was lang   Nee, hij was niet lang

17 Kijk naar de wandelstok van Johan van Oldenbarnevelt.

? *Wat weet je van Van Oldebarnevelt als je de wandelstok goed bekijkt?*

hij heeft de stok veel gebruikt	ja / nee
hij was zelf stokoud	ja / nee
hij was niet zo lang	ja / nee
hij liep vaak door zand	ja / nee
hij gaf veel geld uit aan stokken	ja / nee
hij kneep hard in de knop	ja / nee

18 Bekijk het beulzwaard waarmee Johan van Oldenbarnevelt is onthoofd goed. Denk jij dat het het echte zwaard is?

? *Kies uit:*

☐ dit is wel het echte beulzwaard:	☐ dit is niet het echte beulzwaard:
1 het staat in dit museum	1 het gedicht is er pas in de 18de eeuw in gegraveerd
2 je ziet waar gehakt is	2 het zwaard is ongeschonden
3 het zwaard ziet er erg oud uit	3 het zwaard ziet er erg gewoon uit

19 Je hebt de lengte van **Hugo de Groot** en **Johan van Oldenbarnevelt** geschat. Wat kun je nu zeggen over de lengte van de mensen uit 17de eeuw?

? *Maak af:*

Ik denk dat de mensen in de 17de eeuw .....

.....

20 Nu vluchten er nog steeds mensen op bijzondere wijze hun land uit.

? *Weet jij een bijzondere manier om te vluchten?*

.....

06

Schepen in nood

Ludolf Bakhuysen

Ook de Nederlanders leden verliezen. Was het niet in de strijd, dan wel door de omstandigheden. Op dit 'zeestuk' heeft men erg last van slecht weer. Van vechten zal het voorlopig niets komen...

21 Kijk naar het rechter schip.

? *Aan welke twee kenmerken kun je zien dat het Hollanders zijn?*

1 .....

2 .....

Kijk naar het linker schip.

? *Welke beschadiging heeft het schip?*

.....

Niet alleen de storm is gevaarlijk.

? *Welk gevaar dreigt er in de verte?*

.....

22 Hier zie je hetzelfde schilderij.

? *Zet de nummers bij:*

- 1 waar het licht is
- 2 waar je denkt dat de zon staat
- 3 waar de lucht het donkerst is
- 4 het schip dat het eerst gaat zinken
- 5 de bemanning die de zeilen strijkt

? *Hoeveel kleuren tel je in dit schilderij?*

- 3   10   20

23

Jij geeft jouw mening over dit schilderij.

? *Je hebt genoeg informatie uit de vragen 21 en 22.*

Ik vind het schilderij van Bakhuysen

☐ mooi	☐ lelijk	☐ knap geschilderd
☐ saai	☐ ruig	☐ vaag
☐ belangrijk	☐ prachtig	☐ interessant

(iets anders) .....

want .....

07

De Nachtwacht

Rembrandt van Rijn

Het schilderij 'De Nachtwacht' is heel beroemd. Mensen uit de hele wereld komen om dit doek te bekijken. Op het schilderij worden de schutters (soldaten) van Amsterdam uitgebeeld.

24 De schutters heten de 'kloveniers', naar het schietwapen dat zij hebben: de klover.

? *Hoeveel kloviers zie je op het schilderij?*

-----

25 De kloveniers hebben zin om te gaan strijden.

? *Streep aan wat je ziet:*

- ze controleren hun wapen
- ze wijzen de richting aan
- ze kijken op de kaart
- ze overleggen met elkaar
- ze kijken opgetogen

26 De schutters betaalden om op het schilderij te komen. De belangrijkste staan op de voorgrond. Dat zijn de kapitein en de luitenant.

? *Waardoor vallen ze extra op? Noem twee dingen.*

1 .....

2 .....

27 De mannen op de voorgrond poseren om zo interessant mogelijk op het schilderij te komen. Welk standje was in de 17de eeuw in de mode? Kijk voor je antwoord naar het andere grote schilderij in deze zaal.

? *Kies uit:*

- zoals de linkerman poseert
- zoals de rechterman poseert

28 Kijk goed naar wat de mannen op hun hoofd hebben.

? *Wat hebben de mannen die werkelijk gaan vechten op hun hoofd?*

.....

29

? *Welke twee figuren gaan zeker niet mee vechten?*

1 .....

2 .....

RIJKS MUSEUM
amsterdam

DE MEESTERWERKEN

M

Kijktocht Basisvorming

THE MASTERPIECES

Colofon

Deze kijkroute is gemaakt in opdracht van de afdeling
Educatie en Publieksinformatie door Warmer tekst en
advies voor onderwijs en kunstinstituten.

Vormgeving: Volta_ontwerpers, Utrecht

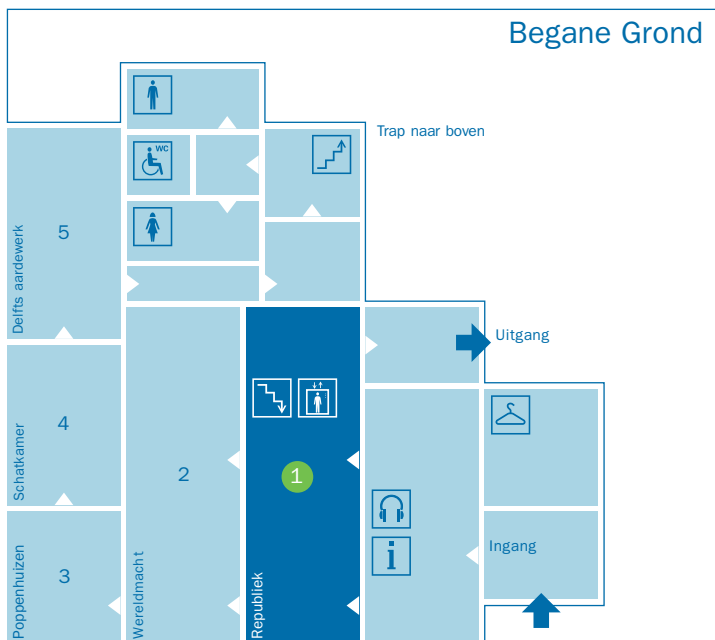
Druk: De Longte, Dordrecht

Fotografie: Rijksmuseum Amsterdam, Getty Images,

Hollandse Hoogte, Image Bank

2004-1, eerste druk, oplage 1000

Plattegrond

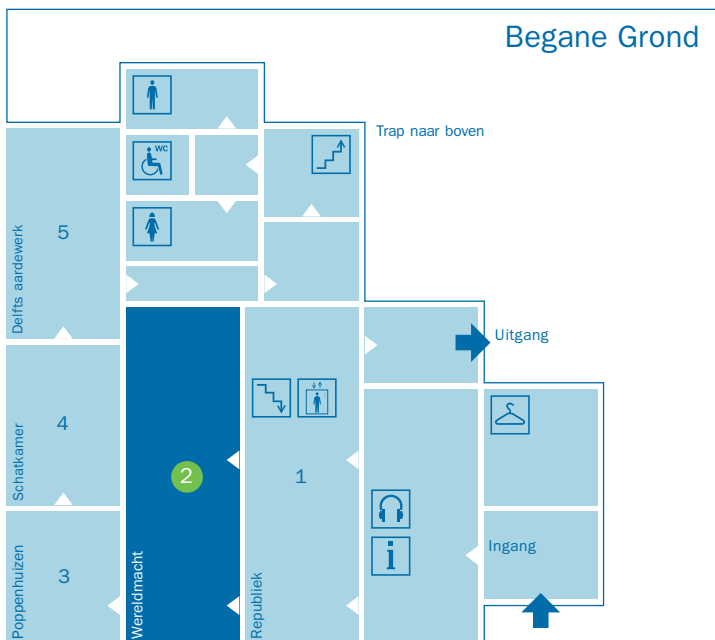
Plattegrond

Plattegrond

Plattegrond

Plattegrond

Plattegrond

Plattegrond

